

Nr 250.

Av herr **Lindhagen m. fl.**, *angående införande av republikanskt statsskick.*

Respekt för gällande lag och öppen rätt att
fordra en annan.

Erik Gustaf Geijer.

Vid 1912 års riksdag väcktes i författningsfrågan motion om bland annat införande av ett enkamarsystem och ett så kallat republikanskt statsskick. Undertecknade anse, särskilt med hänsyn till den politiska situationen, oss böra vid denna riksdag återkomma med framställningar i berörda hänseenden, såsom komplement till redan väckta motioner i författningsfrågan. Till en början må då meddelas en principiell framställning om politikens uppgift, varav befogenheten och angelägenheten av jämväl dessa frågors framförande vinna någon allmänare belysning. Framställningen återger i denna del närmast undertecknad Lindhagens uppfattning.

Livet i alla dess yttringar kan sägas vara en skapelse av sol och jord. Värmen från solen lockar livet mödosamt fram ur jorden. Därför har allting såsom vi säga en solsida och en skuggsida. På solsidan samlar sig vad som genom denna process blivit någorlunda frigt. På skuggsidan dväljas de ännu ofria, jordbundna krafterna.

Bland de många namn man givit åt dessa motsatsförhållanden är också beteckningarna ande och materia. I själva verket äro de icke två olika saker. Anden är den förädlade produkten av det mödosamma samarbetet mellan de två skapande faktorerna. Anden är en symbol för det som blivit frigt, för friheten.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 4 saml. 110 häft. (Nr 250). 1

Alla mänskliga strävanden äro därför till sitt väsende ingenting annat än en strid för friheten, den yppersta av alla vinningar. I denna strid avspegla sig också tingens nämnda två sidor. På den ena sidan släpa vi oss ännu i stoffet och söka med förtvivlan vår frihet på bekostnad av andras välfärd. De djuriska instinkterna behärska oss ännu i denna allas kamp emot alla. Därifrån söker dock människoanden sig oemotståndligt fram till den högre uppfattningen, att de verkliga fördelarna äro de, som på samma gång gagna alla andra. Detta har på ett bestående sätt blivit uttryckt så, att det är sanningen, som skall göra oss fria.

Praktiskt taget uppdelar sig kampen för friheten i strävanden efter ekonomisk frihet, efter politisk frihet, motsvarande vad man ofta benämner frihet i dess inskränkta bemärkelse, och slutligen efter den inre eller andliga friheten, människans herravälde över sig själv. I det socialdemokratiska politiska programmet har rörelsens mål betecknats bland annat vara att jämna vägarna för alla till »bröd, frihet och självansvar». Denna triologi är ett uttryck för nämnda tredelning samt, såsom det synes mig, till innehållet fullständigare än den gamla lösen »frihet, jämlikhet, broderskap».

Särskilt må betonas självansvaret såsom också en politisk programpunkt och den viktigaste även på det politiska området. Ytligt ter sig visserligen politiken ofta såsom något förvirrat och neddragande. Men på djupet går en stark underström av arbete för det godas förverkligande. Politiken har samma mål som naturvetenskaperna, filosofien och religiositeten, men den saknar ännu dessa verksamhetsområdens frigörande arbetsmetoder.

I den politiska kampen för friheten gäller det sålunda till en början att begynna icke med partierna utan med någon objektiv, neutral utgångspunkt. En sådan finnes, nämligen livet självt. Detta förhåller sig allena på ett sätt. Vi kunna alla utan mellanhänder läsa direkt ur dess bok och i all synnerhet de, som bära tillvarons tunga och därför bäst känna, vari vanskligheterna bestå. Livet lär oss, att tillvaron har en myckenhet skuggsidor såsom fattigdomen, skilsmässan mellan kapital och arbete, olika rätt till kunskaper och en mångfald andra beklagliga förhållanden. Ingen, vilket parti han än tillhör, kan förneka, att dessa skuggsidor finnas, och alla skulle nog vilja medgiva, att det vore lyckligt, om de kunde försvinna. Vi ha sålunda ännu ej kommit fram till partiväsendet.

Men när det därefter gäller att gå tillrätta med dessa missförhållanden, då uppstå i ett slag partierna. Det relativa förnuftet räcker icke

till längre att bryta slaveriet under de ekonomiska fördelarna och sötman av maktutövning. Partierna äro nämligen i genomsnitt uppbyggda på skilda klasser med olika förmögenhetsförhållanden, ehuru en del personer på förnuftsvägen, i följd av traditioner eller andra tillskyndelser befinna sig än här än där, oberoende av sina ekonomiska omständigheter. Högern består i genomsnitt av dem, som ha sitt på det torra och känna det så, att de erforderliga reformerna kräva för stora offer av dem. De säga därför i huvudsak nej och söka uppehålla händelserna genom små ovilliga medgivanden. Liberalerna utgöras av dem, som stå med det ena benet i företrädesvis ingenting och med det andra i åtskilligt. De äro därför helt naturligt obeslutsamma samt förklara till sist, att de nog vilja några hovsamma reformer, men motsätta sig bestämt alla omdaningar. Socialdemokraterna till sist, bestående företrädesvis av dem, som har det ekonomiskt otryggast ställt, fordra åter, att deras nödläge skall avhjälpas just genom omdaningar i mån av behov och såvitt möjligt. En jordbrukare är, oberoende av partiställning, mån om att rycka upp ogräset på sin åker med rötterna för att få en god äring. Han förstår, att det ej förslår med att klippa av några blad och stjälkar här och var. Socialdemokraterna mena, att detsamma gäller om ogräset på samhällets åker. Man kan ej befria sig från detsamma annat än genom att upprycka det med rötterna, det vill säga radikalt.

Oförenligheten mellan partimeningarna härleda sig sålunda närmast från olika ekonomiska levnadsvillkor, och även maktfullkomligheterna spela här en mycket betydande roll. Dessa faktorer, brutna dock här och var genom fortsatt begagnande av sunda förnuftet, verka icke blott emellan partier utan även inom varje parti och leda även till förskjutningar i de gamla partiernas allmänna ståndpunkter.

Det vilar således något försonande över de olika ståndpunkterna. Alla äro vi personligen jämlikar på ont och gott och i allmänhet är partifolket i god tro. Därföre kan i de politiska metoderna det krav framställas, att striden bör rikta sig icke så mycket mot människorna utan mot uppfostringsväsendet, författningarna och samhällsskicket över huvud taget.

Särskilt vilar det, mänskligt sett, något försonande över högerns ståndpunkter. Må vi besinna, att det alltid är ofantligt mycket svårare att avstå från vad man har än att kräva vad man icke har. Visserligen förkunnas i kyrkorna, att det är saligare att giva än att taga. Men i politiken gäller det ännu väsentligen, att det saligaste är att behålla vad man har och taga vad man icke har.

Av det sagda följer vidare, att den rätta taktiken i striden för friheten inom politiken är att samtidigt föra realpolitik och idépolitik. Vanligen föreställer man sig, att dessa saker utesluta varandra. Intet misstag kan dock vara större. Dagspolitiken måste upptaga oss mest. Den levande generationen har anspråk på att det mesta möjliga göres för densamma i det dagliga livets alla förhållanden, stora och små. Men liksom fädren sått för att vi skola få skörda, vilar det en förpliktelse även på oss att samtidigt så, för att framtidens människor skola få inhösta något. Dessutom har den levande generationen själv det största gagn av en dylik så kallad idépolitik. Den får en kompass, så att den ej så ofta går vilse. Den får även något att hänföra sig för, vilket kommer att höja dess vandring till ett högre plan, skänka mera tillförsikt samt göra stegen snabbare och större.

Slutligen framgår av vad ovan sagts, att den verkliga friheten består icke minst i självtukt. Den inre andliga friheten, självansvaret, kulturens blomma, utgår ifrån att pliktuppfyllelsen utgör grundvalen för rättigheterna. Viljan till pliktuppfyllelse kallas lydnad, den mest värdeskapande av alla egenskaper. De imperativa mandaten skola komma till oss icke från människorna personligen och allra minst från valmän och ledare utan från människornas kval och oförrätter, som ropa om hänsyn och förbarmande. Filosofien uttrycker detta så, att man skall lyssna till sanningens röst och icke till auktoriteternas, religionerna uttrycka samma sak så, att vi skola lyssna till guds röst och icke till människors. En sådan lydnad är frihet. Dess motsats, underkastelsen, är ofrihet.

Lärorna och formulären äro ofta nödvändiga provisoriska rättesnören, efter vilka vi kunna begynna en famlande ny vandring. Men när de fasthållas såsom oföränderliga påbud utöver sin uppgift, då bliva de hindrare och göra ställningen förtvivlad. Människorna längta aldrig efter någon lära utan efter ett evangelium, efter något gott som skall vederfaras dem. Politikens uppgift får därför minst av allt vara dogmatisk, den skall sträva att alltid och under alla förhållanden bringa hjälp, upprättelse och förhoppning för fattiga, förtryckta, olyckliga.

Detta har blivit uttryckt i det socialdemokratiska programmet så, att socialismen vill avskaffa fattigdomen, försöka bereda andlig och ekonomisk frihet åt alla samt införa ett samhällsskick, som öppnar vägarna för alla fram till bröd, frihet och självansvar.

*

*

*

Med den uppfattning ovan uttalats om politikens ställning i samhällsarbetet följer, att man måste göra det mesta möjliga för att den kan avkasta något för sin stora uppgift att hjälpa människorna ur deras betryck. Man förstår då, att för ett sådant ändamål kräves också ett redskap, en författning, som möjliggör detta, och att för danandet av ifrågavarande redskap förhandlingarna därom måtte röra sig om både vardagens närmaste angelägenheter och framtidens hägrande förhoppningar. *Författningsfrågan* framstår med andra ord såsom den främsta bland de politiska frågorna, och en samverkan bör även här äga rum mellan nutid och framtid från de utgångspunkter, som skapats av det förflutna.

Vid författningsfrågans beaktande måste sålunda tagas hänsyn till densamma, sådan den framträder ur nutidens realiteter och erfarenheter. De krav, som för vår tids människor framställa sig beträffande en författningsrevision, som till resultat skall lämna ett någorlunda brukbart verktyg för banande av väg till friheten, rikta sig mot de officiella statsmakternas alla tre avdelningar. Till andra kammaren behövs allmän och lika rösträtt, vilken som bekant ännu icke blivit genomförd, då kvinnorna äro uteslagna, och för männen gälla en hel del speciella rösträttsstreck, taggiga stängseltrådar utlagda med god verkan för att valmännen skola i massor stupa på sin väg mot valurnorna. Det andra kravet gäller införandet av ett enkammarssystem, särskilt nu efter genomförandet av proportionella val. Det tredje kravet måste gå ut på avskaffandet av den ärftliga regeringsmakten samt införandet av en statsstyrelse, byggd på folkets val (republik). En framställning i dessa tre syften gjordes vid 1912 års riksdag av några medlemmar i andra kammaren. Då nu i år författningsfrågan gör sig på olika sätt påmind, bör en erinran icke saknas om alla dess aktuella sidor. I all synnerhet kräva de förhållanden, som föranlett denna riksdag, den politiska situation, under vilken den arbetar, och de skilda sociala åskådningar, som nu bryta sig mot varandra, att författningsfrågan i sin verkliga omfattning och såsom en symbol på vad striden verkligen gäller kommer till synes på dagordningen. Striden går nämligen just nu på klara linjer för eller emot fattigdomens avskaffande, för och emot beredandet av andlig och ekonomisk frihet åt alla, den står i stort sett mellan de besittande och de icke besittande, mellan herremakt och folkmakt. Det gäller då mer än någonsin att ägna sig åt nödvändigheterna att få bort de privilegierades övertag i författningen. Utan detta kan den aldrig bliva ett verktyg för en verklig folkmakts strävande att jämna vägarna för alla till bröd, frihet och självansvar.

En så beskaffad författningsrevision är ett sammanhängande ämne och bör följaktligen av den, som är besjälad av saken, behandlas under enhetliga synpunkter i ett sammanhang. Bland de många hinder, som 1912 utlades mot saken av dess vedersakare, var även det, att ämnet fick icke vara det stora hela, författningsrevisionen, utan dess olika underavdelningar gjordes till de särskilda ämnena, vilka skulle splittras från varandra, för att vederdelomännen så mycket lättare skulle kunna bekämpa dem var för sig och på det sättet härska. Man lyckades därför åstadkomma remissvägran på motionen i dess första framträdande, enär i densamma förmenades mot stadgande i riksdagsordningen hava sammanförts olika ämnen, ett sammanförande, som tillåtits både förut och i år uti motioner, vilka samtidigt behandlat partiella förändringar uti grundlagens stadganden av skilda slag om andra och första kammarens bildande. Då emellertid av detta skäl fortfarande lär komma att i strid mot grundlagens anda och mening upprätthållas för detta undantagsfall nödvändigheten av en splittring, finnes mindre anledning att denna gång inlåta oss på frågan om allmän och lika rösträtt till andra kammaren. Därom har nämligen en särskild motion redan väckts å socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar, och få vi instämma i detta förslag med hänvisning allenast även till den i 1912 års motion i hela ämnet åberopade ytterligare motiveringen i denna speciella fråga.

I förevarande framställning skall, till skillnad likaledes från 1912 års framställning, ämnet i dess nu begränsade omfattning här inledas med någon eftertanke, ägnad *det republikanska spörsmålet*. Detta icke därför, att saken är aktuellare än genomförandet av ett enkammarssystem. Tvärtom måste den senare angelägenheten anses ligga oss närmare på dagordningen. Det republikanska kravet må här sättas i första rummet allenast därför, att frågan är av mera omfattande innebörd. Den lämnar mer än något annat ett exempel på, hur en institution, framsprungen ur flydda tiders förhållanden, trots allt fått fortleva samt lägga sin döda hand över levande generationer och deras missförhållanden.

Belysande i detta avseende är redan den inrotade uppfattningen i vår politik, att en författningsrevision, som kan upptaga samtidens tankar, allenast har att syssla med riksdagens grundvalar och sammansättning. Även den demokratiska politiken behärskas i hög grad av detta föreställningssätt, och när man tillåter sig måtta som längst, stannar siktet

vid första kammarens avskaffande såsom möjligen kronan på verket i någon avlägsen framtid.

Om vi emellertid lösrycka oss för en gång från dagspolitikens sövande inflytelser samt tänka något över erfarenheterna och sakens natur, skall snart genom det vikande töcknet inom ramen av vår författning upptorna sig ett annat fäste, som på sitt sätt lika hotande just i vårt nutida liv stänger vägen för människornas frigörelse. Det är den ärftliga regeringsmakten med den oriktiga ursprungsbeteckningen av guds nåde, som blickar bister och oåtkomlig ned på oss från sina sekelgamla molnstoder.

Det har som sagt blivit nästan ett politiskt sakrament inom det gamla furstekrönta Europa, att en till synes så vördnadsvärd institution, trots de allmänna tvivlen på densamma i all hemlighet, ej får vidröras på något sätt av profana händer under vanliga fredliga förhållanden. Det är ensamt den våldsamma revolutionen eller kriget förbehållet att störta tronerna.

Man kan förstå, hur en sådan opinion under trollmakten av de historiska anorna och berättelserna kunnat uppstå. Men man inser lätt dess uppenbara villfarelser. Regeringsmaktens organisation är en lika aktuell och närliggande fråga som riksdagens sammansättning. En ärftlig regeringsmakt är en lika otidsenlig och hindrande institution som en första kammare med privilegierade valrättsbestämmelser. Saken förtjänar i hög grad att av vår tid nyktert överbägas och i laga former behandlas liksom varje annan framträngande författningsfråga.

Att denna fråga har den aktuella betydelse för vårt folk och att följaktligen de nödiga förutsättningarna för dess upptagande föreligga, därpå borde som sagt varje allvarligare eftertanke ej lämna oss i ovisshet. Det må här för undvikande av allt missförstånd redan från början utsägas, att det här icke är fråga om något klander mot konungen och de kungliga personerna såsom medborgare. De fullgöra efter bästa övertygelse det tillvarelsesätt och de åligganden, som författningen pålägger dem. De onyttiga verkningar institutionen medför är väsentligen en skapelse av författningen, och så länge svenska folket är angeläget att upprätthålla denna författning ligger skulden hos detta folk självt och ej hos någon annan.

Samhällsarbetets mål måste ju såsom ovan erinrats obestriddligen vara sanningens förverkligande. Vad man då först måste rikta sig emot är författningens idé, att detta bäst sker genom att det avgörande förlösande ordet överlämnas åt någon, som ärver rätten att uttala det utan hänsyn

till personliga fallenheter. Vidare kunna vi ej dela författningens uppfattning, att denne rikets främste bör vinna en hög kompetens för nämnda uppgift genom att från späda barndomen författningssenligt omgärdas av hov och dess kryperi, ordensväsende, uniformer och militärväsende. Lika litet kunna vi tro, att såsom ofta förmenas den svenska folksjälen sekelgamla tankar skola få sitt fullödigaste uttryck i synnerhet från släkter, vilkas manliga medlemmar av författningen i regel förbjudas att ingå äktenskap annat än med utländska furstinnor — en sak, som dock har mindre betydelse. Vi föreställa oss som sagt, att sanningens förverkligande ej kan i längden vinnas med en sådan statsform utan genom något, som söker mera närma sig förnuftet. Blotta uppgiften för ett helt folk att blicka upp till och tro på sådana saker samt sätta sina bästa krafter i verksamhet för att skydda och upprätthålla sådana tankar såsom folkets yppersta organisatoriska ledstjärnor kan i sin mån icke verka annat än nedbrytande på dess sunda förstånd och förmåga av goda gärningar.

Till yttermera visso angivas denna organisation och dess nyssnämnda tankar uti ingressen till regeringsformen och i de officiella formulären vara en skapelse av guds nåde, ehuru institutionen allenast är ett skröpligt människoverk, en politisk kompromiss av 1809 års grundlagsstiftare. Det förefaller som en hädelse redan det, att försynen ej är mäktig en bättre skapelse. Upprinnelsen är emellertid från de mycket gamla och goda tiderna, då grundläggarna av ett välde, själva säkerligen i god tro, sökte instinktivt förstärka detsamma och hindra kritiken genom att invagga en oupplyst menighet uti föreställningar om ett övernaturligt ursprung, på vilket det ej tillkom dödliga att på något sätt förgripa sig. Det är föga smickrande för svenska folket, att det ännu låter sig insvepas i en dylik vidskepelse. Genom en sådan uppföstran kan icke undvikas, att, såsom erfarenheten också dagligen visar, ett töcken sprides över föreställnings-sätten mångenstädes och ett avsevärt hinder reses för det viktigaste av allt, nämligen förmågan hos en var att tänka själv. Även monarken föranledes under intrycket av denna legend i författningen att mången gång åberopa det högsta väsendet såsom borgesman för hans personliga uppfattningar och handlingar. I borggårdstalet hette det till och med, »att det innerliga sambandet mellan konung och folk har allena varit mäktigt att med gud göra de svenske berömliga framför andra folk och giva dem kraft att kämpa och segra i striden för rätt och sanning». I länder med ett monarkiskt styrelsesätt anses under inflytelse av dylika vidskepelser det högsta väsendet vara särskilt bevåget just detta folk till skillnad från alla andra, och så

icke minst i krig och örlog emot andra nationer. Dylika mörka punkter i kulturen äro icke ägnade att höja de officiella auktoriteternas upplysning eller den andliga kraften hos det folk, som blickar upp till desamma.

Ur mänsklig synpunkt bör det vidare icke förglömmas, hurusom det i själva verket är en omöjlig uppgift, som lägges på monarken, även om slumpen fogat så, att han av födseln och trots överdådet i uppfostran är väsentligen i besittning av framstående egenskaper. Kravet särskilt att stå över partierna går utöver det mänskliga och bygges således också på en osanning. Man kan icke begära, att ej även monarken liksom alla andra människor vanligen skall i sin åskådning taga intryck av de omgivningar, i vilka han växt upp, och av synpunkterna hos de klasser, som ständigt vädja till honom såsom en av deras egna. Monarkien måste till väsentlig del bliva helt enkelt en partiinstitution till höger. Att han även ger tydliga uttryck för dylika åsikter kan mänskligt bedömt knappast klandras. En författning, som kräver av en människa att hyckla andra meningar än han av sin övertygelse hyser, har fällt domen över sig själv. Att innehavaren av landets högsta ämbete sålunda på grund av det sätt, varpå det av författningen organiserats, i regeln måste tillhöra ett visst parti samt direkt eller indirekt instinktivt verka i dess intresse, måste betecknas såsom ett synnerligt missförhållande. Det är icke blott en orättvisa i och för sig i författningen, det verkar till att skärpa och upprätthålla motsättningarna, fördröja framåtskridandet och förvirra situationerna. Denna vansklighet hos institutionen gör sig ofta på olika sätt gällande, och det nuvarande politiska läget hos oss är ju det färskaste beviset på den förvirring, som kan i följd härav uppstå både i vår inrikes och utrikes politik.

Då institutionen såsom vi funnit ej är byggd på förnuftet utan med sitt ganska skräpliga tankeinnehåll måste upprätthållas på auktoritetstro, så är det en naturlig konsekvens, att dess innehavare också fredats för allt ansvar för sina gärningar. Hela denna författningsenliga auktoritet utan någon inre förtjänst och den oantastlighet i det stora hela, som vilar över monarkens person, förfelar icke sin verkan genom att hålla stora lager av befolkningen i blind tillbedjan och i sin mån hindra dem att tänka själva. Under sådana förhållanden bliva ofta även regeringshandlingarna bundna i viktiga avgöranden av osynliga hänsyn, som ej borde få göra sig gällande. Denna auktoritetstro verkar även i yttre måtto till att förvanska förhållandena. Det yttrades en gång om det engelska konungariket, att alla för folket nyttiga eller åtminstone för nyttiga gällande inrätt-

ningar voro kungliga, blott landets gäld betecknades såsom stats- eller nationalskuld.

Å andra sidan söker författningen att göra konungen i hans omedelbara politiska ämbetsutövning till en nickedocka, under det att den samtidigt vill skapa ett sken av motsatsen genom förklaringen, »att konungen äger allena styra riket». Ena året sitter kanske en högerministär, som tillstyrker konungen att förkasta en viss ifrågasatt ny lagstiftning, vartill konungen svarar, att han, som allena styr riket, bifaller denna hemställan. Nästa år sitter en vänsterministär, som kanske tillstyrker konungen att godkänna just denna lagstiftning, och då svarar konungen, att han bifaller även denna tillstyrkan. Detta kan ju vara en ganska behaglig situation för statsministrar. Men för konungen såsom människa är den i själva verket ohållbar, och man må icke förundra sig, att en konstitutionell monark med någon egen vilja uppsöker i sin fantasi förevändningar och tillfällen för att kunna framträda med någon egen självständig uppgift. Även i detta avseende är författningen misslyckad och provocerar lätt själv regenten att gå utanför dess behöriga ramar.

Ett utomordentligt störande inflytande utövar den ärftliga regeringsmakten på särskilt den högre ämbetsmannakårens sociala kompetens. De ovannämnda inflytelserna leda till kryperi och osjälvständighet samt en oavsläpplig underdånig vakthållning kring de offentliga dekorationerna. Sedan gammalt har också monarkerna »med säker uppfattning av den mänskliga fåfängan», för att tala med nordisk familjebok, genom ordnar, uniformer, defileringskurser och gunstbevis av olika slag sökt skapa en livvakt kring tronerna. På detta sätt lyftes den högre ämbetsmannakåren upp i de gyllene molnen från jorden samt förlorar ännu mer kännningen med folket. Den klyfta, som redan social ställning uppdrager, vidgas ofantligt och omöjliggör den samverkan med och det uppgående i folkets realiteter, som är den första förutsättningen för en ämbetsutövning med folket och för detsamma.

En särskild skuggsida är institutionens intima samband med kriget, också en avspegling av det förflutna, då konungarna främst voro krigsherrar. Under det republikernas presidenter självfallet främst representera det civila samhället, äro i regeln monarken och de manliga medlemmarna av hans familj enligt plägsed de främste beskyddarna och utövarna av militäryrket. Vår grundlag stadgar ock att inga prinsar få ha något civilt ämbete, och hänvisar dem således indirekt att söka sig befattningar i militärväsendet. Sålunda knäsat i de högsta maktbefogenheternas sköte, måste militärväsendet i mångt och mycket förledas att antaga övermodiga

later och hårdnackat avvisa den anspråkslösare plats i samhällsordningen, som med rätta tillkommer detsamma. Nedblickandet på fredsörelserna och hänförelsen för vapnen utgår främst från de mäktiga monarkiska inflytelserna inom det gamla Europa.

Betecknande för institutionens föråldrade ståndpunkt är, att den anses av statsmakterna till sitt stärkande böra omgivas av en så gammalmodig och av tidens demokratiska strävanden oberörd institution som det så kallade hovet. Detta betyder mindre, om mot hovet ej kunde framhållas annat än att det ej vore en skapelse av vår tid utan gott kunde avskaffas. Den viktigaste erinran mot detsamma är, att det i sin mån verkar i tiden på ett sätt, som strider mot dess anda och verkliga fördel. Fortfarande liksom tillförene lägga sig hoven kring furstehusen, omsvepa dem med sina rökoffer, vidga svalgen mellan dem och folket samt förslöa eftertanken om vad människornas väl kräver. Därtill kommer, ehuru det enligt vår uppfattning icke är det viktigaste, att allt detta också kostar pengar. Kraven på statskassan stiga oavbrutet. Det kan då hava betydelse att göra någon besparing även på indragning av statsändamål, som icke kunna anses vara omistliga. Om än all representationsskyldighet för rikets högste ämbetsman knappast kan avvaras, åtminstone ej för närvarande, bör åtminstone regeringsmaktens högste representant och hans familj befrias från sådan representationsskyldighet genom hovhållning eller annorledes, som ej kan anses fylla något förnuftigt ändamål. Det kan exempelvis ej vara någon viktig samhällsangelägenhet, att landets högsta ämbets- och förtroendemän med eller utan damer skola på bekostnad av statsmedel inbjudas vid skilda tillfällen till en kunglig taffel. De ha intet berättigat anspråk därpå mer än andra medborgare. Icke kan det heller anses på något sätt främja deras verksamhet i sitt kall. Snarare inträffar det väl, att många efter en sådan festlighet äro i sina tankar längre borta från folkets bekymmer än de voro före densamma.

Alla dessa aktualiteter mana enligt vår uppfattning till en framryckning även mot regeringsmaktens problem. Att alla, som finna sina personliga privilegier mäktigt stödda av konungamakten, äro motståndare till en dylik framryckning, kan man förstå. Däremot är det svårare att fatta, var demokratin har sina tankar och blickar, när den såsom mångestädes äger rum framhåller, att ifrågavarande angelägenhet icke är någon verklighetsfråga för vår tid och att de naturliga förutsättningarna fattas för att upptaga densamma till allvarlig uppmärksamhet.

Detta kan, föreställa vi oss, knappast förklaras annat än av denna

närsynthet, som så ofta gör sig gällande hos oss i politiska åskådningar och handlingar. Vad som ligger bakom en viss fråga, det som man står mitt uti, de verkliga realiteterna eller med andra ord vad det först och sist i frågan gäller, det förbise vi gärna för iakttagelser på ytan och uppmärksamhet för detaljer, lösryckta ur sitt sammanhang. Den föregående framställningen bör väl ådagalägga, att vi stå med hatten i hand för en institution, som är av författningen uppbyggd på oförnuft och därigenom skapat de åberopade missförhållanden.

Ett ytterligare bevis för frågans aktualitet kunna vi erhålla genom att blicka utanför våra egna ramar. Även där mana tidens händelser och förhållanden folken i det gamla senila Europa att någon gång böra vakna upp ur sina minnen på denna punkt. Alla nybyggareländer, såsom Amerikas, Australiens och Sydafrikas stater, hava såsom en självklar sak avfört den monarkiska statsformen från sina dagordningar. I Asien är Kinas språng till republiken en sannsaga, som borde mäktigt tala till våra sinnen. I Europa har Schweiz sedan länge givit ett föredöme. Man säger att även i detta lands avlägsnaste dalar, dit politiken eljest ej trängt fram vidare, besjålas lantmännen av ett djupt nedblickande på den monarkiska statsformen och förundra sig över, huru ett land kan vara så efterblivet, att det låter den fortfarande äga rum. Sedan har Frankrike och på sistone Portugal också gått fram mot det oundvikliga. Endast Norge har invigt sin unga frihet med att ikläda sig den gamla dräkten, säkerligen dock i följd av något verkligt eller förment nödläge, förstärkt av intrycken från den europiska miljö, där landet fått sin plats. Det var emellertid vid sistnämnda tillfälle starkt i fråga att införa republiken i vårt skandinaviska broderland. Att så ej skedde till sist var ganska nedslående för många även inom svenska landamären. Detta må vara en ytterligare uppfordran för svenska republikaner att hålla frågan vid liv och giva den allt mera luft under vingarna.

* *

Det är i detta sammanhang av ganska stort intresse att erinra om den behandling frågan fick vid 1912 års riksdag. Denna behandling är enligt vår uppfattning ett ytterligare exempel på, huru ifrågavarande institution är verksam i vår tid för att på skilda håll och kanter fördunkla begreppen.

Vad nu först högerpartiet angår, höll det som bekant före, att en motion av i frågavarande beskaffenhet, »på grund därav att den innebär en *revolutionär* akt, riktad mot vårt statsskick» (reservationen till konstitutionsutskottet, memorial nr 29 för 1912), ej kan grundlagsenligt väckas. I själva verket är det emellertid denna högersns ståndpunkt, som är revolutionär. Regeringsformen instiftar konungamakten i sin första paragraf, på andra ställen talar den om huru grundlagarna kunna ändras utan att därifrån göra något undantag, och den fastslår vidare, tydligen för att förekomma sådana utflykter som den nyssnämnda, att grundlagarna skola tillämpas efter sin bokstavliga lydelse. Högersns vägran av remiss på motionen var helt enkelt en liten revolutionsunge mot författningens tydliga ordalag. Men än värre var, att denna remissvägran även innefattade ett uppror mot sunda förnuftet. Med högerpartiets uppfattning skulle icke blott alla ovannämnda skräpigheter i institutionen försvaras, utan den gick så långt, att författningen borde för alla tider fastslå en institution såsom oföränderlig, utan att medgiva ens något utrymme till den utveckling och förvandling, som alla institutioner måste undergå med tiderna. Då man väl knappast kan tänka sig, att högern vore hågad att upphäva naturlagarna, så måste bakom detta åskådningssätt ligga den uppfattningen, att naturlagarna få göra sig gällande i detta fall genom en olaglig omstörtning eller således genom verklig revolution. En grundlag, som själv anvisar medel till sin förändring på alla punkter i mån av nya tidens och en allmän opinions krav, är en intelligent författning. Att beröva den dess intelligens är desperation, att söka bevara den är moderation. Förklaringen till högersns uppträdande är helt enkelt den, att partiet är högeligen intresserat av den ärftliga regeringsmakten, därför att det anser sig ha fördel av densamma. Institutionen är nämligen såsom ovan erinrats i själva verket en organisation till höger. Alla partier, stånd och klasser äro beredda till revolution, när deras förmenta intressen stå på spel, och högern kanske allra mest. Det är klart, att med den utgångspunkt högern har i detta ämne resonerar man icke utan slår bara till och ned. Därför är det så riktigt och naturligt, att högern stannade vid att först vägra remiss på motionen och sedan också utan motivering lämnade den »utan avseende». Det sista också en liten ansats till revolution mot författningen, som påbjuder, att utskotten skola avgiva *utlåtanden* och förslag över väckta motioner.

Det liberala partiet ansåg visserligen, att motionen grundlagsenligt fick väckas. Men trots detta gjorde partiet gemensam sak med högersns lilla

revolution mot författningens föreskrift, att utskotten skola avgiva utlåtanden om motioner. Partiets ledare förklarade sedan i andra kammaren, »att han trodde det var en allmän mening i kammaren, att motionen ej borde föranleda någon diskussion». Den enda som ställde sig grundlagens föreskrifter till efterrättelse var den liberale ledamoten av konstitutionsutskottet Mauritz Hellberg, som i en reservation till utskottets betänkande avgav ett intelligent och hovsamt avfattat utlåtande över densamma, visserligen utmynnande även denna uti ett avslag, dock under den sedvanliga och höviska formen, att motionen »icke kunde till någon riksdagens åtgärd föranleda». Reservationen var av följande lydelse:

»Folkets vilja är och har alltid varit statsskickets verkliga grundval i vårt land. Uttryckt i val, gav den omedelbart de första konungarna deras makt. Det ursprungliga kungadömet har sålunda haft ett visst republikanskt tycke. Detsamma kan ännu mera sägas om vårt nationella riksföreståndarskap, vilket under kritiska tider var ett den inhemska folkviljans sätt att hävda sin makt mot ett främmande kungadöme. Och även arvriket, kungadömet i egentlig mening, har ytterst sin grund i en akt av folkets vilja och samtycke.

På folkviljan beror det också alltid till sist, om och hur länge ett visst statsskick kommer att bestå. Nutidens demokratiska utveckling medför med nödvändighet en successiv minskning i konungamaktens inflytande, och det synes givet, att den förr eller senare måste utmynna i den republikanska styrelseformen, vilken erkänner den personliga förtjänstens rätt även till landets högsta ämbete samt fullt genomför den folkliga självstyrelsens princip. Detta demokratiens konstitutionella slutmål synes dock i vårt land ännu vara avlägset. Det kan väl komma att rycka närmare, om det ärftliga kungadömet skulle på allvar försöka regera mot folkviljan. Men för närvarande är helt visst svenska folkets flertal konungskt sinnat och ett om också endast inledande förslag till republikens införande i vårt land saknar därför ännu sin nödiga förutsättning i en allmänare folkmening.

På den grund har jag ansett herr Lindhagens förevarande motion icke kunna till någons riksdagens åtgärd föranleda.»

Det ligger något av sotdöd i skröplig ålderdom över detta liberalisms slocknade deltagande i behandlingen av detta ärende. Vid samma riksdag, då liberala partiets statsminister begagnade debatten i båda kamrarna om den kvinnliga rösträtten för att lugna konungamakten rörande det liberala partiets avsikter i republikfrågan, yttrade han emellertid, att »motionen väckt det största uppseende». Det är ju ett erkännande av, att frågan i själva verket berörde mycket aktuella sidor inom samhällslivet och följaktligen väl också var förtjänt att diskuteras. Hade däremot motionen rört sig exempelvis om införandet av det tusenåriga riket, hade

den säkerligen icke väckt något större intresse och en utebliven diskussion om ämnet därför varit förklarlig.

Redan i ovannämnda sammanhang berörde emellertid den liberale statsministern även sitt partis verkliga ställning till ämnet, och han har sedan utvecklat saken i sin sedermera utkomna broschyr om det konstitutionella styrelsesättet. Han ansluter sig i denna broschyr med stark övertygelse till det konstitutionella konungadömet, som han i likhet med Gladstone anser vara »en stor politisk upptäckt», samt yttrar om republikfrågan följande:

»Duktiga folk vilja mestadels ha självstyrelse. I en tidigare period hade man endast ofullständig uppfattning av det konstitutionella kungadömet såsom möjliggörande självstyrelsen. Då gingo demokratiska tankar vanligen i republikansk riktning. Men numera är det annorlunda. De nyssnämnda ländernas exempel visar, att självstyrelse kan trivas gott under de monarkiska formerna. De gamla traditionerna äga ock sin stora betydelse för ett folk. Men man bör låta dem vara vad de kunna vara och icke söka att blåsa liv i förgångna tidens ideal, ej mera passande för vår tid. Vårt folk är med all visshet monarkiskt. Det vill säkert icke, vare sig nu eller för långa tider framåt, byta en sedan sekler nedärvd monarki mot republik. Det enda, som skulle kunna verka undergrävande på svenska folkets åskådningssätt i förevarande hänseende, är strävan det från högersidan att ingiva vårt folk den föreställningen, att kungadömet här i landet i motsats till vad fallet är på så många andra håll icke skulle kunna eller vilja trivas samman med folklig självstyrelse. Men i fall vi få, som Heidenstam säger, vara och bli det vi vilja, då skola vi nog komma att behålla och utveckla det konstitutionellt-parlamentariska styrelsesättet under monarkisk form samt befästa det mot plötsliga skakningar.»

För vår del hålla vi före, att åtminstone den svenska konstitutionella monarkin icke är någon stor politisk uppfinning utan en kompromiss i författningen. Grundlagsstiftarna av 1809 hade funnit det absolutistiska konungadömet omöjligt, men den allmänna opinionen var då icke mogen för att låta även konungens person försvinna. Saken löstes därför så, att man tog bort konungens makt och behöll konungen. Ofta föreställa vi oss, att ett verk är ett utslag av vårt geni, när det i själva verket är en tillfällig nödvändighet, betingad av vår brist på begåvning. Detta är mänskligt, men legenden är farlig. Vad även det konstitutionella konungadömet i och för sig är, ha vi sökt ovan något belysa. Det kan nog, såsom den liberala regeringschefen säger, vara ägnat att förekomma nationernas övergång till republikanska tänkesätt. Men det gör detta endast genom att söka förekomma den verkliga upplysningen och fortfarande hindra människorna på avgörande punkter att tänka själva.

Den socialdemokratiska gruppen inom riksdagen var 1912 i detta ämne delad mellan två skilda uppfattningar. För majoritetens uppfattning får väl den av Hj. Branting med instämmande av tre andra socialdemokratiska medlemmar i konstitutionsutskottet till utskottets betänkande avgivna reservation anses vara ett uttryck. Reservationen lyder:

»Redan motionens logiska formlöshet, då den vill hänskjuta till konungen att uppdraga linjerna för en republikansk statsförfattning, gör densamma otjänlig som utgångspunkt för att allvarligt taga upp den fråga den framkastat. Men därtill kommer, att efter min uppfattning ett problem av den art som ett lands övergång från monarki till republik icke bör i en riksförsamling framföras allena som abstrakt diskussionsämne och icke heller kan godtyckligt göras aktuellt genom en framkastad motion. Tiden att i riksdagen väcka förslag, som syfta till republik, är inne, då händelsernas egen inre logik givit det nödvändiga underlaget för att ett sådant yrkande kännas på alla håll som vad det bör vara: en allvarlig politisk aktion. Ställningen bör följaktligen ha utvecklats sig dithän, att republikens införande framstår för en avsevärd del av nationen som icke blott teoretiskt riktigt, utan just av den givna situationen påkallat. Ett sådant sakernas läge kan komma hastigt nog, därest en monark skulle i halsstarrigt pockande på sin konungsliga makt resa ett envist motstånd mot en otvetydig och bestämd folkviljas fordringar. Övergången kan också måhända komma att ännu en tid undanskjutas, därest den blott blir den definitiva slutakten i den i våra dagar, trots alla tillfälliga återfall, dock oemotståndligt fortgående avskrivningen av Guds-nåde-kungadömet privilegier. Med denna syn på de förutsättningar, vilka måste vara åtminstone i någon mån för handen, därest frågan om övergång från monarki till republik skall kunna med verkligt gagn för samhällets demokratiska utveckling drivas fram i riksdagen, framstår den av herr Lindhagen m. fl. väckta motionens reella bristfällighet väl så betänkelig som dess formella. Den saknar i denna stund bärande samband med den politiska ställningens verkliga krav. Fastän själv republikan har jag alltså, under beklagande att denna fråga nu upptagits på så olyckligt vis, dock icke kunnat i utskottet yrka annat än att herr Lindhagens m. fl. motion nr 318 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Beträffande själva saken behöva vi endast gentemot denna reservation åberopa vår förestående framställning, av vilken framgår, att den av oss ifrågasatta författningsändringen är både teoretiskt riktig och även av mångahanda aktuella förhållanden synnerligen påkallad. Det är således alldeles motsatsen till ett abstrakt diskussionsämne. En annan sak är att vår författning lägger ofantliga hinder i vägen att i detta avseende komma realiteterna till hjälp. Detta gör det så mycket angelägnare, synes det oss, att ju tidigare dess hellre börja att väcka och sprida den folkmening, som upplyst om de verkliga förhållandena och vad som står hindrande

i vägen för avhjälpande av nödläget skall en gång kunna genomföra verket. Riksdagstribunen får väl anses såsom en behörig plattform för ett sådant politiskt arbete, och visst är, att den mer än de flesta andra är ägnad att fästa uppmärksamhet överallt i landet på angelägenheter, som i verkligheterna pocka på sin lösning och allenast vänta på att medborgarnas sinnen skola vakna till insikt om dessa färdiga sanningar.

Det har nu visserligen också invänts, att denna sak till skillnad från alla andra författningsfrågor, däribland även införandet av enkammersystem, aldrig bör få upptagas uti riksdagen till behandling i laga ordning, enär detta ytterst skulle betyda en medverkan av konungen personligen. Den socialdemokratiska reservationen börjar med denna synpunkt. I partistyrelsens nyligen avgivna utlåtande över motioner till den stundande partikongressen åberopas enahanda skäl som i reservationen samt betonas, att med all sannolikhet konungadömetts avskaffande icke kommer att ske genom någon motion i riksdagen utan, såsom erfarenheten från andra länder visar, genom direkta meddelanden till vederbörande om folkets fasta beslut att verkställa författningsändringen. Även högerens representanter uttalade i sin ovannämnda reservation till konstitutionsutskottets memorial nr 29 för 1912, att för var och en, som med oförvillad blick betraktade den då väckta motionen, måste densamma i den form motionärerna givit den framstå såsom ett uppenbart hån mot kronans nuvarande bärare och följaktligen innefatta en tydlig kränkning av regeringsformen § 3, vari stadgas, att »Konungens Majestät skall hållas i helgd och vördnad».

Dessa skäl äro, såsom man väl förstår, på många håll en sådan där vanlig politisk metod, varigenom personer, som äro avgjorda motståndare mot en sak, söka bemantra sin motvilja genom att mödosamt uppsöka och utåt framhålla formella hinder för sakens framfärd. I detta fall mynna ock dessa betänkligheter ut i den uppfattningen, att konungamaktens avskaffande aldrig kan eller får ske annat än på revolutionär väg. Ett prisande av brottslig gärning således. Man anser det slutligen såsom ett hån mot konungamakten, att dess innehavare skall kunna tänkas av egen övertygelse eller frivillig eftergift för sina statsråds av folkmakten stödda påtryckningar under några förhållanden skatta åt förnuftiga synpunkter, en åskådning som själv synes innefatta det verkliga hån mot konungamakten.

För vår del finna vi det vara en vacker tanke och i varje fall en framtidstanke, att författningen själv inom sig rymmer utvägar för att på sina egna tillåtna vägar lösa alla slags författningsfrågor, som nya tidens

krav uppställa på dagordningen. Den motsatta åskådningen, som härifrån undantager den monarkiska regeringsmakten, är ett uttryck för det omtöcknande av alla begrepp, som denna institutions tillvaro verkar, och detta fastlåsande av densamma såsom någonting för sig, uppe i molnen, oaktat även den liksom första och andra kammaren är ett torftigt människoverk, skapat helt prosaiskt av 1809 års lagstiftare.

För vår uppgift att föra fram denna sak till allmänna uppmärksamhet även inom riksdagen gäller det för övrigt nu närmast att begagna de former, som grundlagarna erbjuda, för att man skall ha rätt att påfordra ett beslut och begära en votering. Detta kan ske genom att påfordra omedelbart beslut om de erforderliga grundlagsändringarne, eventuellt efter konstitutionsutskottets formulering. Denna form synes oss mindre lämplig än den år 1912 valda, då detta är något som i sakens nuvarande läge blir ännu svårare att ena sig om och icke heller skulle av utskottet medhinnas. Gärna skola vi dock alternativt hänvisa till även denna form, som mången av våra vedersakare i huvudfrågan hävdar. Emellertid måste vi även begagna den andra formen såsom i detta fall mycket naturligare, men skola även här gärna tillmötesgå ordrytteriet och obekantskapen med de konstitutionella tekniska termerna. Man har fäst sig vid att i den förra motionen använts ordet Konungen och trott till och med, att detta var något annat än Kungl. Maj:t, ehuru som bekant alla riksdagsskrivelser äro ställda till Konungen, som i riksdagsspråket aldrig betyder konungen personligen utan är liktydigt med Kungl. Maj:t eller regeringen. Vi skola gärna begagna det sista uttrycket såsom lämnande mindre utvägar för sakens vederdelomän att söka blanda bort korten.

Vad vi härefter i all synnerhet måste framhålla är, att så vitt vi förstå synes en förpliktelse till initiativ här vila särskilt på socialismen. Det samhälle och den statsstyrelse, som socialismen såsom tidens främste målsman för det mänskliga vill uppbygga och deltaga uti, kan under inga förevändningar ikläda sig former, vilka verka i en helt annan anda och äro för vår tid milt talat utmanande. År 1911 har ock i det svenska socialdemokratiska partiets politiska program denna sak till yttermera visso uttryckligen betonats genom upptagande av kravet på en »författningsrevision, som genomför ett republikanskt och demokratiskt styrelsesätt».

En särskild uppfordran för socialismen att nu föra fram även denna

hörnsten i författningsrevisionen innebär bland andra företeelser även interpellationsdebatten i andra kammaren den 3 februari 1909 om den socialistiska propagandan. Landets dåvarande statsminister svarade vid tillfället, att han tyvärr ej såsom han önskat kunde giva det svaret på interpellationen, att det socialdemokratiska partiet vore allenast ett av landets politiska partier, likställt med de övriga, och arbetande på faderneärvd grund efter sin uppfattning om vad som vore riktigt och nyttigt för vårt samhälle. Såsom bevis härför anförde statsministern bland annat följande:

»Det socialdemokratiska partiet säger sig självfallet och utan diskussion vara ett republikanskt parti, som alltså vill avskaffa det svenska statsskickets grundval, uttryckt i regeringsformens första paragraf, att Sveriges rike skall styras av en konung. Regeringen avlägger vid sitt tillträde ed på landets författning. Den eden är min plikt och hela regeringens plikt, ja, varje regerings plikt att hålla. När därför ett parti kallar sig republikanskt och med ett republikanskt program utvecklas och växer, då är det denna regerings och varje regerings ofrånkomliga skyldighet att vaksamt följa dess utveckling och noga tillse, att ej denna programpunkt föres ut i den praktiska politiken utan från regeringens sida mötes av ett verksamt ingripande inom de gränser, som gällande lag uppdrager och statens väl fordrar.»

Något bättre bevis än detta uttalande kan knappast erhållas för, vilken farlig klyfta hålles vid makt mellan styrelse och folk genom en författning, som kan framkalla en dylik förväxling av begreppen. Det är icke nog med att sådana uppfattningar om en ärftlig regeringsmakts tidsenlighet, som ovan uttalats och för övrigt delas av en myckenhet människor inom alla läger, icke ens tillmätas värdighet att kunna få hysas. En statsminister gripes så av en obeveklig trohet mot konungamakten, ett människoverk som det är, trots allt, att han, förglömmande all trohet mot folket, uttalar sig på det förgrifligaste sätt mot grundlagarna, som själva förklara, att de kunna ändras i viss föreskriven ordning. Det är tydligen angeläget, att just denna så klandrade socialdemokratiska programpunkt »föres ut i den praktiska politiken genom ett verksamt ingripande inom de gränser, som gällande lag och statens väl fordra». Statsminister Lindmans mot socialdemokratien sålunda i andra kammaren utkastade handske ligger ännu oupptagen. Må socialdemokratien en gång upptaga den.

* * *

Det vore lönlöst och till och med förmätet att försöka lägga handen på en inrättning, som är uttryck för ett folks andliga utveckling och behov. Monarkierna och hoven äro ej bara en uppfinning av maktutöv-

ningen och fåfängligheten. Deras ursprung ligger i tider, då menige mans sociala begrepp voro outvecklade och förmågan av självstyrelse ingen eller i varje fall särdeles opålitlig. För att det hela skulle kunna sammanhållas behövdes en härskare, som byggde sin befogenhet på folkets självbevarelseinstinkt samt vidmakthöll sitt anseende genom traditioner och anblicken av bländande kostymering.

Man kan verkligen fråga sig, om det svenska folket hunnit längre ännu i dag. Monarkien lever fortfarande oantastad kvar uti ärfthigheten, som är symbolen för traditionen, och uti den forntida utsmyckningen, som är till för att bedåra undersåtarna. Det försök, som gjordes 1912 att se mänskligt på en anstalt, vilken liksom övriga inrättningar i landet skapats av författningen, mötte ett åskådningssätt hos nationens främste, som påminner fullständigt om lidelserna i forntiden, då någon hand höjdes mot de av folkets fördomar omhägnade avgudarna. Det är helt enkelt oerhört, att en sak, som är så naturlig, ej kan lugnt och sakligt övervägas i parlamentet utan föranleda en grundlagsstridig desperation och ett tappande av all slags fattning, som för åskådaren måste verka synnerligen överraskande.

Går man frågan in på livet, är det dock icke så illa ställt som det förefaller. Det demokratiska åskådningssättet har visserligen ett oändligt långt lärospån ännu framför sig. Men det har i alla fall vaknat hos de djupa ledens flertal och är en verklighet i vår tid. Det korsfäst, som ropas även mot de enklaste saker, där maktfullkomligheterna och partityran kämpa mot sina vanskligheter, finner ingen verklig genklang i det allmänna rättsmedvetandet. Det kommer därför, i den mån saken tillåtes komma fram på dagordningen, allt klarare framstå, hurusom en sådan institution, som medgives av tradition upprätthålla en makt över folket med övernaturlig fullmakt och ärfthlig besittningsrätt, får i själva verket ett ofantligt inflytande på människornas tänkesätt och handlingar. Den leder bort uppmärksamheten från nutiden och dess verkligheter till gamla förlegade värden. Den verkar omtöcknande på sinnena genom sitt legaliserade krav att bygga samhällets tinnar på oförnuftet. Den verkar nedbrytande på karaktärerna genom sin organiserade inbjudan till underdånighet och sin medeltida prålade kostymering. Genom tusende rännilar söka dessa inflytelser sig ned i demokratiens jord och förgifta i sin mån den eftertanke, vilken söker mödosamt spira upp under längtan efter en sol, som ständigt dröjer.

Det gäller således nu att småningom och allt mera nedså i sinnena den nya skörd, som skall mogna för efterkommande. Men när skall

man så? Jo, framförallt när sinnena äro vakna och mottagliga, så att sådden kan falla bättre i mottaglig jordmån. En sådan såddens tid är just nu för handen. Den konstitutionella konflikten eller rättare förbundet mellan den personliga konungamakten och högerpartiet och kampen mellan militärväsendet och den sociala frågan eller fredsfrågan, allt detta har väckt andarna.

Till förekommande av ett vanligt missförstånd må till sist villigt erkännas, att med genomförandet av en folkvald styrelse ingalunda nås någon fullkomlighet. Många och betydande vanskligheter har även en dylik punkt i utvecklingen att kämpa med, både kvarstående gamla och kanske nya tillkomna. Men det är av de skäl, som anförts, dock ett tillryggalagt stycke av den väg, som måste vandras, och även ett betydelsefullt framsteg på densamma.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen ville principiellt uttala sig för avskaffande av den ärftliga regeringsmakten och införande av en statsstyrelse, byggd på folkets val (republik), samt giva ett beslutmässigt uttryck åt denna åskådning genom att antingen själv på konstitutionsutskottets förslag antaga de för ändamålet erforderliga grundlagsändringarna eller ock anhålla, att Kungl. Maj:t, det vill säga regeringen, vill ägna sin uppmärksamhet å saken och dess eventuella genomförande i laga ordning genom utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag i ämnet.

Stockholm den 24 juli 1914.

Carl Lindhagen. Ernst Hage. Magnus Bengtsson,
Göteborg.

Christian Ericson, Axel Lindström. J. E. Berglund.
Funäsdalen.

K. W. Skareen. O. V. Stenudd.

I motionens syfte instämma:

Per Tysk. Nils Helger. Ernst Söderberg.